

PASSADA LA RATLLA

UN AMIC DE CATALUNYA

Trenta-quatre anys de Jocs Florals de la Llengua Catalana a diverses ciutats d'Amèrica i d'Europa ens han creat un estol dispers d'amics d'alta categoria. Un d'ells és André Chamson, arxiver i escriptor i, quan es va escaure, soldat. El 1939, la mobilització com a capità d'infanteria el va separar del palau de Versalles i dels Trianons, dels quals era conservador des de feia nou anys. Conservava la història i simultàniament en creava amb les seves novel·les, que ja l'havien acreditat com un escriptor de primer rang: *Roux le bandit*, *Les Hommes de la route*, *Le Crime des justes*, *Suite cévennole...* Passà a viure història a l'estat major del cinquè exercit, a les ordres del general Latre de Tassigny. Després de la desfeta de França, es va traslladar a la zona no ocupada i, doblat de conservador i home d'acció, va dirigir la instal·lació de les obres mestres del Louvre al Museu Ingres, de Montauban. Per tal de resistir als ocupants va organitzar unitats de *maquisards*, d'acord amb André Malraux, un altre escriptor soldat, a les ordres del qual acabaria la guerra. Restablerta la pau, Chamson va ser nomenat conservador del Petit Palais i com a conservador cap dels museus nacionals de França va organitzar algunes exposicions que han esdevingut cèlebres. El 1956 va ser elegit membre de l'Académie Française i president de la Federación dels Pen Clubs. Dins les lletres franceses és un escriptor que ha exposat, en una dilatada obra testimonial, la imatge i els interessos del seu país, les Cévennes. El seu origen i la seva formació havien de fer que observés amb curiositat l'evolució de les lletres catalanes i que es relacionés amb algunes de les nostres grans figures. Per això, el 1959, va ser un dels mantenidors dels Jocs Florals de la Llengua Catalana, que es van celebrar a París. En el seu discurs de gràcies recordà que a l'Institut de Montpeller, els estudiants es dividien en tres grans grups: els montpellerins, els cevenols i els catalans; i que en les batusses entre ells no era rar de sentir un cevenol cridar: «Amb mi, Catalunya!» o un català: «Amb mi, Cévennes!» En rebre la invitació a formar part del consistori d'aquells Jocs Florals, li va semblar —va dir— que acabava d'escoltar aquest crit: «Amb mi, Cévennes!», i havia respost, senzillament: «Ací em teniu, catalans!» Aquest amic de Catalunya ha definit alhora la seva ètica i la seva estètica en una frase que els seus comentaristes citen sovint: «Una obra és sempre una arquitectura i l'arquitectura és la realització monumental i sublim d'un cert mode de vida». La seva obra reflecteix, doncs, el seu mode de vida i resulta difícil de destriar-hi la realitat d'una fabulació en la qual trobem personatges que, com l'autor, lluiten per la vida i per la llibertat, fidels als seus orígens i a uns compromisos contrets conscientment i voluntària.

VICENÇ RIERA LLORCA

DIA RERA DIA

A LA CIUTAT DE LLEIDA

El «Victor Català» premia aquest any un valor sense sorpreses. O no? Vull dir: ¿i si reprendre els valors coneguts no ens portés més d'una novetat? Beatriu Civera és una escriptora tenaç, amb moltes coses per contar. Recordaré als nostres lectors dues novel·les seves: *Entre el cel i la terra* (1956) i *Una dona com una altra* (1961). L'escriptora lluita, com tots els valencians, amb un problema de llenguatge, aguditzat en una narradora realista com ella, que no es vol desprendre de l'experiència immediata, del llast profund de la història més recent.

Carregats de magma humà, els contes de Beatriu Civera es van imposar des de la primera votació. Tenia dos contrincants, més ben dit, tres, representants de la generació jove: Arnau de Belcaire amb *Pluja de sang*, Joaquim Monzó amb *Superlatius rutinaris* i Gabriel Tomàs amb *Immigrats i vilatans*. Tant Arnau de Belcaire com Joaquim Monzó rivalitzaven en agressivitat molt del dia, en fantasies més o menys cruels; Gabriel Tomàs, en canvi, es proposa una literatura testimoni, un anecdotari de fets reals prou vàlids en si mateixos, però poc assolits literàriament. Dolors Sistac, amb *La vall de les ruïnes i les roses*, els havia seguits i superats en algunes de les votacions. Encara grenyals, les narracions de Dolors Sistac són prou atractives, però hi manca un mínim de seguretat en el llenguatge. En conjunt, el jurat del Víctor Català va tenir tema de discussió, que va dur a terme entre mos i mos de coca de recepte.

La nit de Santa Llúcia lleidatana va ser brillant, i en la mesura que va ser un èxit, insisteixo en la meua tesi que la Festa de les Lletres, a la nit de Santa Llúcia, s'hauria de fer a Barcelona, però bé que em comprometo, si cal, a anar a la Maladeta.

Considero que això del centralisme de Barcelona és una beneiteria colossal, una cursilada que vol reflectir el veritable centralisme madrileny. A part aquesta afirmació que a molts els pot semblar excessiva, voler resoldre el suposat centralisme amb una passejada de prohoms, jurats i periodistes per les diverses ciutats del Principat és d'una manca d'eficàcia total. A mi m'hauria agradat que la nit dels premis fos la nit dels premis de Lleida, de l'esplèndida i senyorassa ciutat de Lleida, on hem demostrat que som capaços d'anar, que només cal que ens cridin, disposats a contribuir amb la nostra col·laboració a qualsevol iniciativa que parteixi de qualsevol punt de la nostra terra.

Perquè el cert és que Lleida, «la gran desconeguda», com l'anomena Francesc Porta,* va restar, per als apressats barcelonins que van travessar els Brucs i la Penedella tan de pressa com els ho permetien, tan desconeguda com sempre. Jo vaig sortir-ne amb la impressió que la Porta de Catalunya té prou facultat de convocatòria, com se'n diu ara, per organitzar els seus premis, al seu aire, i reclamar la presència de la gent de Llevant. — MARIA-AURÈLIA CAPMANY.

* Lleida, problema i realitat. J. Lladonosa, F. Porta, S. Miquel, J. Vallverdú, J. Gabernet.

PUNT I SEGUIT

ELS CENT VOLUMS DE «RAIXA»

La publicació del primer volum de la Biblioteca Raixa, sorgida de la iniciativa i la cura més sol·licita de Francesc de B. Moll, constituí, l'any 1954, un esdeveniment. Val a dir que gairebé tot el que feia l'illustre home de lletres, savi i editor mallorquí portava, ja aleshores, un enrenou saludable i causava admiració per l'empenta que demostrava. Francesc de B. Moll aconseguí en aquells temps, i força abans, que la gent se sentís unida al voltant d'un diccionari...

Avui la col·lecció «Raixa», publicada per l'Editorial Moll a Mallorca, ha assolit els cent volums. Es una feina feta «al servei d'aquest poble», com diria l'Espriu, però passant per una llarga foradada de silencis i d'hostilitats, així com de complicitats amb els silencis i de declarades o vergonyants complicitats amb les hostilitats, i sempre, val a dir-ho, a causa de les circumstàncies, els trànsits i les conjuntures i segons determinis amb els quals un mortal manat no hi pot. Són, comptat i debatut, vint anys de tasca, amb esperança.

Val a dir que Francesc de B. Moll quan començà la Biblioteca Raixa ja escampava confiança i seguretat, talment com si ja tingués els cent primers volums a la mà. Les seves visites a Barcelona, ja en els temps heroics (amic Ballester!) de la represa del Diccionari, irradiaven optimisme i serenitat. Menorquí, ens modificava la imatge mallorquina i de totes les Illes, perquè era alhora dinàmic i tranquil, patriarcal i juvenil, íntegre i maliciós. Era capaç de suportar incansablement les discussions constructives d'una sessió de treball que durava fins a la matinada i anar-se'n a l'hotel a preparar la conferència que havia de donar a Lleida l'endemà (potser, depenia, és clar). A les seves estades a Barcelona, així com no hi mancava la polèmica, hi trobava un forat per al platxeri, per complaure els amics i per satisfer la seva entremaliada curiositat, tant si es tractava d'una sessió de poesia jove, «clandestina», al clos confortable d'una torre de la Bonanova com si es tractava de recórrer els carrers guarnits de Gràcia en una nit bulliciosa de festa major.

Bé que la col·lecció Raixa no sigui l'obra d'un home sol —com no ho és gairebé res— calia evocar l'home. La seva col·lecció ha estat oberta, diversa i digna. L'originaren uns «Quaderns» periòdics que no pogueren continuar per manca d'autorització. Com digué Josep M. Llopart al *Cap d'any* de Raixa de 1956, la Biblioteca esdevingué «un símbol d'unió i de comprensió entre totes les terres catalanes». I parla també d'amplitud «geogràfica» i amplitud «estètica», objectius aconseguits al peu de la lletra, des del primer volum, i gran èxit, que fou *El que s'ha de saber de la llengua catalana* de Joan Coromines, fins a la introducció —sobretot en la segona sèrie, de presentació actualitzada— de la nova narrativa mallorquina, al costat, sempre, d'escriptors de les altres zones del nostre domini lingüístic. Aquell símbol és ara un signe, al cap de cent volums, de continuïtat soferta i d'eficàcia. Davant l'home, Francesc de B. Moll, és recomanable un silenci admiratiu, perquè el que és amb mots, sempre ens guanyaria per mà. — JOAN TRIADÚ.